

konvencije za zaštitu prava čovjeka i temeljnih sloboda"; "Evropska povelja o lokalnoj /mjesnoj/ samoupravi"; "Okvirna konferencija za zaštitu prava nacionalnih manjina" i drugi). Knjiga uključuje i kraću selektivnu bibliografiju. Za pohvalu je što svaki prilog na kraju donosi zemljopisnu kartu na kojoj su označena područja u kojima žive nacionalne manjine dotične zemlje; u tekst je također uvrštena i tablica s udjelom manjina u pojedinim europskim državama.

Premda su tekstovi prije svega faktoografske naravi, u pravilu bez analitičkih diskursa (što se s obzirom na obujam knjige i raznolikost sadržaja i nije ni moglo očekivati), uz tek najnužnija povijesna pojašnjenja, knjiga S. Tatalovića *Manjinski narodi i manjine u zapadnoj demokraciji* svakako predstavlja vremenski i sadržajno relevantnu publikaciju.

Ružica Čičak-Chand

*Institut za migracije i narodnosti,
Zagreb*

Martine Fourier, Geneviève Vermès (eds)
**Ethnicisation des rapports sociaux.
Racismes, nationalismes, ethnicismes
et culturalismes**
Paris: École Normale Supérieure de
Fontenay/St-Cloud; L'Harmattan, 1994,
VI, 241 str.

Premda se još nedavno moglo učiniti kako prisustvujemo stvaranju ravnodušnog, negorljivog čovjeka, u novije vrijeme za-

sigurno smo svjedoci bujanja različitih kulturnih i etničkih skupina i pokreta. Danas se pojavljuju i nadnacionalni i regionalni pokreti. Svojevrsna etnicizacija, čini se, rezultat je svih situacija. Ona konstruira i rekonstruira kulturne pripadnosti. One su pak činjenično, prostorno ograničene ili to nisu, višestruke su za svakoga, bogate društvenošću, ali su nositeljice krutih i isključujućih obilježja kada se radi o teritoriju, zajednici i religiji.

U zborniku radova *Etnicizacija društvenih odnosa. Rasizmi, nacionalizmi, etnicizmi i kulturalizmi* razmatraju se pojmovi nacija, etnija, rasa, kultura i njihovo vrednovanje i kategorizacija. Riječ je zapravo o trećoj knjizi nastaloj povodom razgovora što ga je u listopadu 1991. organizirao ARIC (Association pour la recherche interculturelle) pod naslovom "Qu'est-ce que la recherche interculturelle". Prva knjiga raspravlja o odnosima pojedinca i kulturne dinamike koja ga okružuje (F. Tanon, G. Vermès *leds/, L'individu et ses cultures*, Paris: L'Harmattan, 1993), a druga je posvećena suprotstavljanjima i susretima između različitih sociokulturnih skupina (C. Labat, G. Vermès *leds/, Cultures ouvertes, sociétés interculturelles. Du contact à l'interaction*, Paris: L'Harmattan, 1994).

U trećoj knjizi, dakle, razmatraju se društvene kategorije kao što su nacije, kulture, etnije, teritorij i škole i njihova današnja upotreba. Propituju se društveno-povijesno izgrađene kategorije razlikovanja između skupina koje definiraju te skupine kao "prirodne", stalne, izvandruštvene, izvanpovijesne.

Prvo poglavlje *Nacionalizam i rasizam* započinje radom Renée Gallissota o diferen-

cijaciji rasizma prema boji kože (kolonijalnog rasizma) i nacionalističkog rasizma koji upravo kulminira u Evropi putem kulturnog rasizma prema izvanevropskim emigrantima ili prema onima iz ostalih dijelova Evrope.

Robert Miles u radu "Nacionalizam, rasizam i ograničenja države-nacije: 'britanski' slučaj" govori o kolonijalnim i nacionalnim prilikama u Velikoj Britaniji što daju poseban ton povijesnom rasizmu koji se istovremeno odnosi na stanovništvo Trećega svijeta i na unutarnje kolonije kao što je Sjeverna Irska.

U trećoj studiji "Neka razmišljanja o pitanju kolektivnih identiteta u Francuskoj danas" (Jean-Loup Amselle) u kontekstu te nacionalističke reaktualizacije predstavljen je, između ostaloga, uspon evropske ekstremne desnice pojačane suprotstavljanjem kulturnoj transnacionalizaciji koja se izražava u masovnoj urbanoj kulturi marginalizirane mladeži, generacijskoj, istovremeno pluralnoj i etnički označenoj.

Studija "Multikulturalizam, interkulturalizam i proizvođenje nacije" (Danielle Juteau) suprotstavlja proizvođenje nacije obrascima interkulturalizma i multikulturalizma u Québecu.

U drugom poglavlju *Etničnosti, škole i područja integracije*, prvi se dio ("L'Ecole") odnosi na školu, evoluciju društvenih klasa u regrutiranju učitelja, utjecaj obiteljske kulture na ulogu učenikovih roditelja, na stvarne i zamišljene posljedice odnosa roditelj-nastavnici i na pedagoški rad u skupinama, pedagoški rad na slici o sebi, itd. (Christine Barré de Miniac, Jean-Claude Durand, Jean-Paul Payet, Anne Flye Sainte Marie).

U drugom dijelu ("Les Territoires") prva se studija bavi prakticiranjima interkulturalnog projekta, društvenim pokretima mladih magrebskog porijekla s periferije (Nadir Boumaza). Jean-Luc Alber proučava etničnost kao glavni oblik strukturiranja društvenih odnosa na Mauriciusu, a Annie Benveniste oslanjajući se na model Čikaške škole, temeljito razmatra putove urastanja židovske zajednice u parišku četvrt Sentier, polazeći od "ekonomskih niša" rezidencijalnog prostora kao dinamičke konstrukcije na nekom prostoru. Analiza predodžbi o stambenim prilikama, sociokulturnih kriterija, odnosno obilježja Francuskinja i strankinja koje stanuju u gradovima zaokružuju ove studije prostora (Claire Bazin).

Treće poglavlje *Kultura uz cijenu nacije* bavi se uspoređivanjem pojmova koji imaju manje ili više implicitne ideološke pretpostavke.

Colette Guillaumin raščlanjuje različita područja pojma kulture, njegov povijesni razvitak, njegovu socijalno-političku ulogu ("Neka razmatranja o pojmu 'kulture'").

Nadalje, Albano Cordeiro raspravlja o integraciji i oblicima upravljanja kulturnim različitostima u Francuskoj, a Michel Giraud o odnosu etničnosti i demokracije. Studija o "odbijanju Drugoga" uspoređuje intimne i socijalne stavove Francuza prema sjevernoafričkim i azijskim imigrantskim skupinama na polju rada i privatnog života (Gérard Lemaine, Jeanne Ben Brika).

Preko transkontinentalnih istraživanja predstavljenih u ovoj knjizi vidi se da ta problematika zaokuplja pojedince, skupine kojima pripadaju i političke moći koje su zadužene osiguravati beskonfliktnu koheziju.

Pojmovi nacija, etnija, rasa, kultura među kojima postoji velika konfuzija i stalan pomak vrlo široko služe legitimiranju ili optuživanju, definiranju i (re)organiziranju konfliktualnih i hijerarhijskih odnosa između skupina. Stoga i studije koje se zanimaju za

te složene kategorizacije moraju biti izrazito obazrive prema njihovim upotrebama i učincima.

Josip Kumpes

Institut za migracije i narodnosti, Zagreb

E-mail: jkumpes@public.srce.hr